

haar stoffen koos uit den inhoud dier openbaring. De literaire hoofden, waarin wij dat zagen geschieden, waren het dramatische en het epische. En we zien, dat Bilderdijk welbewust het standpunt inneemt: de stof der openbaring bezielt den kunstenaar, maar bindt hem niet. De roeping der kunst is zelfs, boven haar momenten uit te stijgen tot hooger licht.

Nu rest nog de vraag: reikt de conclusie uit deze feiten ook tot den roman? Daar deze vraag met ziele spanning door enkelen onder ons is gesteld en zelfs ontkennend beantwoord uit overigen eerbiedwaardige motieven, moeten wij even nagaan, wat de roman eigenlijk is.

Het woord komt van het adverbium uit het volkslatijn *Romanice*, wat beteekent: op romaanschen trant. Bedoeld werd daarmee een verhaal in verzen, in het Romaansch, dus een episch in de verhouding van Latijn en frankische volks taal vervaardigd in de vroege middeleeuwen, toen in de verhouding van Latijn en frankische volks taal in de literatuur de eerste regel, de tweede opvallende uitzondering was, zoo opvallend, dat uit de legening: gewoon — ongewoon hier een nieuw woord werd geboren, een nieuwe naam: een boek, een gedicht in de romaansche taal geschreven: een roman.

Daarnaast ontstonden ook proza-verhalen in denzelfden geest. De hoofdinhoud dezer romans bestond meestal uit wonderlijke gebeurtenissen, onmogelijke heldendaden en liefdesavonturen, waardoor hun invloed niet altijd onschadelijk was. Dat plaatste den roman in ongunstige positie tegenover het leerdicht en de ware geschiedenis. Zoo waarschuwt Maerlant met nadruk tegen deze romans.

In de 16de en 17de eeuw blijft de roman in dienst van een kunst van minderwaardig gehalte in de herders- en schelmenromans, waarin de zinnelijke liefde een hoofdrol speelt.

Ook de invloed dezer literatuur was terecht zeer verdacht. De onware roman werd gesteld tegenover een ware beschrijving of geschiedenis.

Toch heeft de 17de eeuw in Frankrijk ook heroïsche en nobele romans voortgebracht. Honoré d'Urfé heeft hem uit de barbarij opgebracht en aan de regels van het klassicisme onderworpen, d.w.z. voor den ridderroman de psychologische in de plaats gesteld. Hij heeft dus den roman voor het eerst den eisch gesteld, karakters te scheppen. d'Aubignac, een vijftig jaar later, zegt, dat de roman moet behandeld worden als heldendicht. „Men zal”, aldus d'Aubignac, „niet vreemd vinden, als ik de romans herleid tot den zelfden regel als de heldendichten, want ze zijn er slechts van onderscheiden door den versvorm. De geheele rest is eender: inventie, dispositie, uitvoering en versiering. In de 18de eeuw kwam Madl. De la Fayette opnieuw tot den roman met den eisch der psychologische waarheid. Le Sage maakte met zijn *Gil Blas* hem tot zedenroman en eischte begrijpelijke karakters. Tijdens de revolutie komt de filosofische roman op. Onder Montesquieu en Rousseau en op de grenzen van klassicisme en Romantiek ontstaat het intiemere genre met zijn natuurliefde en sentimentaliteit, tot de Romantiek den historischen roman schept: Scott, De Vigny, en Hugo, — de meesters in het genre in Engeland en Frankrijk, Toussaint en Schimmel ten onzent.

Ik kan hier in een paar bladzijden natuurlijk slechts enkele hoofdlijnen van de ontwikkeling van den roman geven, maar vast staat, dat hij, nadat in de 17de eeuw d'Aubignac hem zijn plaats heeft aangewezen, dien heeft weten te bewaren tot heden, zoodat het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* in deel XIII, kolom 978 deze definitie van het woord roman kan geven: „Naar de tegenwoordige opvatting, t.w. als ernstig kunstwerk, is de roman een verbeeldt verhaal in proza, waarin de handelingen der personen in verband met hun karakter en innerlijk leven worden beschreven. De roman is het belangrijkste moderne epische of verhalende kunstwerk. De roman is in den grond niets anders dan een epos in proza.”²⁾

Zoo zien we dus, dat alleen het beeld van den roman in zijn lagere vormen een gemotiveerden

legenszin kan doen ontstaan in den roman die zich op Bijbelstof richt. Maar de erkenning van den roman in zijn hooger vorm als epische kunst in proza rechtvaardigt den Bijbelschen roman ook voor het strengste gericht van de calvinistische en historische traditie. Meer nog, zij komt tot dit letterkundig kunstgenre met den eisch, zijn verheven roeping in dezen naast de andere te kennen, een roeping uit misverstand en vooroordeel te lang onbeantwoord gebleven.

Het vreesgevoel voor de Schrift, dat bij de verschijning van „De Sjoenemietische” tot uiting kwam, was ongemotiveerd en berust ter laatste instantie dan ook op Schrift-over- en -onderschatting. Overschatting, alsof ze heilig zou zijn in dien zin, waarin God zelf en de symbolen van zijn heiligheid onder het oude verbond dat zijn. Onderschatting, alsof haar goddelijke hoogheid te overschaduwde of te overbouwen zou zijn door menschenwerk.

Neen, wat de Godgewijde menselijke wetenschap en kunst alleen kan, is dieper tot haar inleiden en haar verheerlijken, niet haar in de schaduw stellen of verdringen. Omdat ze Goddelijk is in menschenlijken vorm, zou alleen in menschenlijke verscholen Goddelijkheid haar kunnen doen wankelen. Wat sterveling beschikt daar over, dan alleen Hij, die het Centrum der Schrift is, en haar handhaaft, tot ze voor Zijn raadsplan niet meer noodig is?

Ik breng dan ook Prof. van der Schuit en Dr van Es voor hun negatief, Ds Klaarhamer, Ds van Arkel, Pastor Möller en den Heer P. van Nes voor hun positief getuigenis, inhoudend de mededeeling van hun opvatting in dezen, mijn dank en meen het in zijn motieven volkomen te waardeeren testimonium van wijlen Prof. Lindeboom, Ds Schoemakers, wijlen Prof. Bouwman, Dr Tazelaar en nog enkele anderen als weerlegt te mogen beschouwen.

Vooral de opmerking van Ds van Arkel in de Utrechtsche kerkbode getuigt niet alleen van religieuze, maar ook van aesthetische bewustheid in dezen.

SEERP ANEMA.

Een belangrijke notitie.

Onder de boekbesprekingen in „De Rotterdammer” van 12 Januari l.l. vond ik een boek voor onzen christelijken kring als ongeschikt genoemd, met een motiveering, die dankbare vermelding verdient.

Deze motiveering vormt het begin van de recensie en luidt aldus:

„In onze kringen wordt sterk gelet op de vereeniging van het ethisch en aesthetisch element in een roman. Steeds meer gaat, ook bij onze christelijke letterkundigen, de gedachte leven, dat niet-ethisch en aesthetisch onverdedigbaar is, m.a.w. dat een boek, in humanistische kringen geroemd om zijn letterkundige schoonheid, desondanks door ons, vanuit christelijk standpunt dus, wordt veroordeeld. Zoo bezien, en o.i. is dit het juiste standpunt, kan bovenstaand boek niet door ons worden aanbevolen...”

Hier wordt dus als juist erkend de opvatting, dat het ethische primair is boven het aesthetische en dat in het afkeurenswaardige op grond van geestelijk-zedelijke overwegingen een boek voor onze christelijke levensovertuiging geoordeeld is.

Een uitspraak, waarvan we dankbaar nota nemen, omdat ze steunt de houding, die ons blad altijd heeft voorgestaan.

C. T.

VRAGEN VAN GEESTELIJK EN ZEDELIIK LEVEN

Nogmaals: de Mattheüs-passion.

Een onzer lezers is nog niet bevredigd door wat ik, naar aanleiding van een vraag over het bijwonen van een uitvoering der Mattheüs-passion schreef. Beter gezegd: hij acht die vraag en haar beantwoording van minder belang. Hem houdt een andere bezig, die hij van grootter en allesbeslissende betekenis acht. Deze namelijk: „of het wel geoorloofd is de heiligste dingen, zooals het lijden en sterven van onzen dierbaren Heere Jezus Christus, uit te beelden, hetzij dan in zang of op het toneel”. Hij meent, dat deze vraag, door wie zich tot den prijs van Jezus' schrikkelij lijden en sterven verlost weet van zijn zonde, nooit anders dan ontkennend beantwoord kan worden.

Bovendien is alle pogen van de kunst, om ons de kennis van dit groote mysterie bij te brengen, naar zijn oordeel ook geheel vruchteloos, omdat alleen de Heilige Geest het doet verstaan tot zaligheid.

Nu schreef ik, gelijk ik zei, vroeger reeds een en ander in deze rubriek, dat de hier gestelde vragen, de eerste ervan althans, raakt. Maar het is reeds lang geleden en wel vatbaar voor eenige aanvul-

ling. Daarom wil ik inzonder gaarne van eenig antwoord dienen.

Ik begin dan bij het laatste dat ik aanhaalde uit zijn schrijven: zijn bedenking, dat — laat me, om de bedoeling ruim te nemen, nu maar zeggen: de kunst toch nooit in staat is, om ons de rechte zaligmakende kennis van het lijden en sterven des Heeren Jezus Christus bij te brengen.

Natuurlijk kan de kunst dat niet. Dat kan, zoo als vrager zegt, de Heilige Geest en Hij alleen.

Doch daarmee is een compositie als de Mattheüs-passion nog allerminst veroordeeld. Onze vrager maakt zich door dit te meenen schuldig aan een zeer bedenkelijke fout, en die toch ver van zeldzaam is. Reden, waarom ik het van belang acht er even op in te gaan.

Hij vergeet namelijk, dat de Heilige Geest, om ons de zaligmakende kennis van Jezus' lijden en sterven bij te brengen, zich bedient van middelen. Het groote middel dat Hij daartoe gebruikt is het Woord Gods, het Evangelie: gelezen, gepredikt, onderwezen, en in welke andere vormen het meer tot ons komt. Nu moeten we er zeker ernstig voor waken, het middel nooit in de plaats te stellen of ook maar los te maken van den Werkmeester. Wie dat doet maakt het onvruchtbaar en wordt schuldig aan afgoderij.

Maar we moeten er niet minder voor op onze hoede zijn, het middel waardeloos te achten. Dat zou zijn ook den Werkmeester, dien het heilighet te gebruiken, smaadheid aan te doen en af te wijzen. In ootmoedige aanvaarding van de ordinaantien Gods voor onze zaligheid, hebben we beide den Werkmeester en het middel te eeren, ieder op zijn eigen plaats en in het door Gods Woord ons geopenbaarde verband.

Het is dus nooit: Niet door den Werkmeester, en wel door het middel; en evenmin niet door het middel, maar wel door den Werkmeester; maar altoos: door den Werkmeester, en in den weg der middelen waarvan het Hem behaagt zich te bedienen.

De vraag is nu, of ook een compositie als de Mattheüs-passion gerekend mag worden te behoren tot de middelen, waarvan de Heilige Geest zich wil bedienen, om bij ons aan te brengen, te verlevendigen of te verdiepen het besef van „wat het — om inzenders woorden te gebruiken — den Heere Jezus Christus heeft gekost om ons van onze zonden te verlossen.”

Het antwoord op die vraag kan natuurlijk in geen geval bevestigend zijn, als zulk een compositie reeds in zich zelf moet gebrandmerkt worden als een schending van „de heiligste dingen”.

Vrager is van oordeel, dat dit metterdaad het geval is. Hij zegt het met zooveel woorden, en versterkt dat zeggen nog door een uitvoering van de Mattheüs-passion op één lijn te stellen met een opvoering van „Hijden des Heeren op het toneel.”

Nu is deze gelijkstelling al aanstonds niet gewettigd.

Zekere verwantschap is er ongetwijfeld. In zó verre namelijk als beide bedoelen het lijden des Heeren — het woord is van vrager zelf — „uit te beelden”.

Maar tusschen uitbeelding door woord en zang, al of niet ondersteund door muziek, en uitbeelding door nabootsing voor het oog is een groot verschil.

Wie bij het sterven van zijn vader of zijn moeder niet tegenwoordig was, zal zich innig dankbaar voelen voor het levendig en gevoelvol verhaal van hun laatste oogenblikken door een bloedverwant die er getuige van was, maar een toonematige nabootsing van hun verscheiden zou zijn gevoel van pietit diep krenken.

Soortgelijk, maar oneindig grootter, is het verschil, toegepast op het lijden en sterven van onzen Heere Jezus Christus.

Duizenden Christenen die zich met weersin afkeeren van de bekende Oberammergauer Passionspiele, hebben daarom niet het minste bezwaar tegen het gaan hooren van een uitvoering der Mattheüs-passion. En zeer begrijpelijk. Want — en dit moet, dunkt me, alle bedenking bij vragen wegnemen — in het uitbeelden van Jezus' lijden en sterven met woorden, en zelfs met gezongen woorden, gaat de Heilige Schrift zelve ons voor. Denk, wat het eerste betreft, aan Jesaja 53 en de nauwkeurige, hier en daar inderdaad uitbeeldende verhalen van Jezus' lijden en sterven in de Evangelien, en aan tal van Messiaansche lijdenspsalmen.

Wat is dan ook de bediening des Woords gedurende de lijdensweken — zoo ze althans beaantwoordt aan haar bestemming — anders dan één eerbiedig pogen, om het lijden des Heeren, in woorden uit te beelden, en zoo levendig voor de aandacht der gemeente te stellen? En wat doet de gemeente zelve anders, als ze in haar psalm of met het vrije lied haar „amen” zegt op het Woord?

De christelijke dicht- en toonkunst hebben dan ook nooit geschroomd, ieder afzonderlijk of in samenwerking, het lijden des Heilands tot hun stof te kiezen. En het is de eere onzer Religie, dat we aan haar inspiratie op dit punt de schoonste scheppingen der kunst danken.

Natuurlijk moet daarbij de eisch gesteld, dat

woord, en
zang en
eenstemmi
den eerbied
stoffe eise
Doch in
passion wa
Althans
beschouw
Die zijn te
zelve ontle
verhaal-ze
zangen we
Ik verter
ondersche
B.

MUZ

De Grosse

Deze mi
ken, die e
uitvoeren
te Haarlem
11 Januar
en in sam
vereening
Van Tulde
vertolking

Ik hoop
boeken vi
versterkin
baspartij
te weinig
donker, g
bij van in
van gelijk

Tussche
hier en d
slot van
Dat de al
verdient,
het onder
zeer in de
schijnt in
de sopra
gen soms
dan onze
legen zijn
en-looper
in die p
komen in
den leide
zal zeker
wat strak
door een
Tls Geor

Deze d
voor wat
eritisch
in iedere
ander dat
die streef
dat er in
ken zijn,
ren voor
in de af

Daarbij
voor met
gewoond
ken zijn,
voerings
wat was
solisten

Een fir
C. O. V.
er moet
uitsluiten
bele tijd
in de ha

Het ap
zeer ong
rijke rol
hooren
Natum
door Al
bestuur
een gebr

Oorspi
„Unvoll
Deze
beroemd
gisch en
zijn. Me
religieuz
het best
heeft) ni

Op 25
sche St
uitgevoe
grootte s
en daar
lange t
uitgegev